

DE GERECHTELIJKE ACHTERSTAND IN BELGIË: ENKELE CONCRETE CIJFERS

P. DEMUYLDER, G. FRANSSEN, J. VAN HOUTTE, F. VAN LOON¹
van het Centrum voor Rechtssociologie
van de UFSIA

1. Inleiding

De langdurige procedure en de ermee samenhangende gerechtelijke achterstand worden in het algemeen beschouwd als één van de belangrijkste hinderpalen die ons gerechtelijk systeem ontoegankelijk maken voor de doorsnee burger. In een degelijk functionerend rechtssysteem zou een aanhangig gemaakte zaak binnen een 'redelijke' termijn een oplossing moeten krijgen. De geloofwaardigheid van de rechterlijke macht staat hierbij op het spel. De rechterlijke macht zou – op een onafhankelijke en geresponsabiliseerde manier – haar dienstverlening aan de burger moeten kunnen waarmaken, door een adequate rechtsbedeling te garanderen. Aangezien op dit ogenblik de achterstand in een aantal rechtscolleges problematisch is, volgt automatisch de vraag naar de oorzaken ervan en de mogelijkheden om hiervoor een blijvende en duurzame oplossing te geven. Naast elementen van personeelsbeleid mist het procesrecht gedeeltelijk haar doel door een tekort aan regels die een oplossing van een geschil waarborgen binnen een redelijke termijn of die een behoorlijk procesrechtelijk gedrag van de partijen aanmoedigen. Om dat euvel in de toekomst weg te werken, komt het er niet alleen op aan de bestaande achterstand te bestrijden (aandacht voor de *outputzijde*), maar ook om te beletten dat er zich nieuwe achterstand vormt (de *inputzijde* van nieuw aangelegde zaken). Bijgevolg dringt zich de vraag op naar fundamentele structurele maatregelen voor een aantal facetten van de procesvoering.

De bedoeling van deze bijdrage is op een bondige en empirische wijze de gerechtelijke achterstand in België vanuit verschillende perspectieven te bekijken, en een aantal aanzetten tot conclusies te geven. Voor dit onderzoek werd grotendeels gebruik gemaakt van reeds bestaande – al dan niet gepubliceerde – gegevens, zo mogelijk met enige tijdsdimensie.

2. De outputzijde: enkele indicatoren voor de gerechtelijke achterstand

De voorbije jaren is de achterstand van het gerecht een nogal gevoelig topic, vooral in de wereld van de juristen, dat niet altijd voldoende wordt onderbouwd met cijfergegevens. Men laat zich maar al te graag (ver/mis)leiden door indrukwekkende absolute

1. Met dank aan S. GIBENS (assistent CRS) en C. DE VEL (magistraat-coördinator Antwerpse Hof van Beroep) voor het nalezen en voorstellen tot correcties.

getallen over de achterstand. Toch is het beter om de achterstand van het gerecht minder eenduidig te benaderen, aan de hand van verschillende indicatoren die de problematiek uitdrukken zowel in absolute als in relatieve termen. In het rechtssociologisch discours wordt er doorgaans vertrokken van de basisbegrippen “absolute achterstand” en “relatieve achterstand”. Deze maatstaven laten ons toe om de achterstand van het gerecht te meten doorheen de tijd.

Met *absolute achterstand* wordt bedoeld: de nog niet afgehandelde zaken op het einde van het burgerlijk jaar, voor een bepaalde rechtbank. Om de evolutie van de achterstand te schetsen, berekent men een index die men bekomt door *het aantal niet afgehandelde zaken (de zgn. “hangende zaken”) van een bepaald burgerlijk jaar te delen door dat van een referentiejaar (in casu 1970)*. Wanneer de index van de absolute achterstand van de rechtbank van eerste aanleg bv. 600 bedraagt voor het jaar 1993, betekent dit dat het aantal niet-afgehandelde zaken op het einde van het jaar 1993 6 x hoger lag dan het aantal hangende zaken bij deze rechtbank in het referentiejaar 1970.

De relatieve achterstand verkrijgt men door het aantal nog te berechten zaken van een bepaald burgerlijk jaar te delen door het aantal afgehandelde zaken van datzelfde jaar. Concreet drukt dit cijfer de te verwachten tijd (i.h.b. het aantal jaren) uit die nodig is om alle zaken af te handelen bij een constant afhandelingstempo. Een relatieve achterstand van de correctionele rechtbank van bv. 0,25 in 1977 kan dan worden geïnterpreteerd als een termijn van één trimester (0,25 van één jaar) die nodig is om de bestaande achterstand weg te werken. Bedraagt de relatieve achterstand meer dan 1, dan volstaat 1 jaar niet om de berg aan rechtzaken volgens de gangbare werking en capaciteit af te handelen. Let wel: het gaat hier om een indicatieve benadering. De waarden zijn – althans voor de burgerlijke zaken – te hoog geschat. De hangende zaken omvatten alle zaken die nog op de rol staan op het einde van het burgerlijk jaar. Een aantal geschillen kunnen intussen reeds zijn beëindigd, of zijn om de één of andere reden niet geschrapt, of worden niet meer aangevochten voor de rechtbank.² Om vertekening van de relatieve achterstand te vermijden, zouden deze zaken eigenlijk niet mogen opgenomen worden in de statistieken. We hebben momenteel geen zicht op de precieze omvang van deze “vergeten zaken”; het blijft dan ook moeilijk om een plausibele schatting te maken van het aantal zaken die feitelijk nog verderlopen.

Wat de statistieken betreft die worden gebruikt om de voornoemde indicatoren inzake de achterstand van het gerecht te berekenen, dienen voorafgaandelijk een aantal opmerkingen te worden gemaakt. De officiële statistieken over de activiteiten van hoven en rechtbanken van het N.I.S. vertonen heden een aantal lacunes, die hinderlijk zijn voor een meer diepgaand onderzoek naar het ontstaan van gerechtelijke achterstand en

2. Met de Wet van 25 november 1993 werd ambtshalve weglating van de algemene rol mogelijk gemaakt. Elk jaar wordt, binnen de eerste 15 dagen van de maand december, door de voorzitters van de hoven en de rechtbanken een oproeping gehouden van alle zaken die sinds meer dan 3 jaar niet zijn voortgezet. Zaken waarvoor geen verzoek tot handhaving op de algemene rol is gedaan, worden dan ambtshalve weggelaten.

naar de oorzaken en gevolgen ervan op diverse facetten van het maatschappelijk leven. Ten eerste zijn er problemen die verband houden met de vergelijkbaarheid van de beschikbare gegevens doorheen de tijd. Ten tweede zijn de gerechtelijke statistieken van het N.I.S. niet echt actueel. De data die momenteel gepubliceerd zijn (althans de volledige data), lopen slechts tot en met 1994. Voor meer recente gegevens (1995, 1996, 1997) werd navraag gedaan bij het N.I.S., bij de dienst statistiek van het Ministerie van Justitie, en bij het Hof van Cassatie. Ten derde kunnen er vragen worden gesteld over de betrouwbaarheid van de officiële statistieken. Men beweert dat er soms dossiers op de rechtbank zouden verdwijnen, zonder enige verklaarbare reden, wat de nauwkeurigheid van de gegevens niet ten goede komt. Anderen zijn van oordeel dat de officiële statistieken vooral worden gebruikt (en misbruikt) om opportunistische redenen, met name om argumenten te smeden voor personeelsaanwervingen. Sommige rechtbanken zouden nieuwe zaken opsplitsen, zodat de input kunstmatig verhoogt en zij dus meer gewicht krijgen. Andere rechtbanken produceren dan weer meer tussenvonnissen.

2.1. ABSOLUTE ACHTERSTAND

Voor de verschillende rechtbanken en hoven in België kan de absolute achterstand worden berekend op diverse tijdstippen, vertrekkend van het basisjaar 1970. Hieronder zal de evolutie van het aantal hangende zaken (in absolute termen) en de absolute achterstand (a.h.v. indexcijfers) gedurende de voorbije decennia worden weergegeven. Er wordt een onderverdeling gemaakt tussen de burgerlijke rechtbanken/hoven enerzijds en de rechtscolleges die strafzaken behandelen anderzijds.

De burgerlijke rechtbanken en hoven

– het aantal hangende zaken

Tabel 2.1a (zie bijlage) toont vooreerst hoe de omvang van de hangende zaken op het einde van ieder jaar is geëvolueerd. Uit de cijfers komt een algemene trend naar voren naar *gelijkmatige en voortdurende toename* van het aantal niet-afgehandelde zaken gedurende de voorbije drie decennia. Terwijl het aantal zaken dat op het eind van 1970 onafgewerkt op de rol staat, voor de verschillende rechtbanken in absolute termen nog relatief beperkt bleef (< 70.000), klom dit cijfer gedurende de jaren '80 en '90 (voor bepaalde rechtbanken) op tot boven de 400.000 hangende dossiers!

Naar het aantal hangende zaken kunnen de verschillende burgerlijke rechtbanken en hoven worden gegroepeerd en gerangschikt volgens 3 rangorden: de eerste groep wordt gevormd door de rechtbanken van eerste aanleg, welke aan de top staan doorheen de recente geschiedenis; de vredegerechten en de rechtbanken van koophandel vormen de tweede groep; de derde en vierde plaats wordt ingenomen door resp. de hoven van beroep en het Hof van Cassatie. Merken we hier terloops op dat deze indicator zich weinig leent tot vergelijking van de achterstand tussen diverse rechtbanken, omdat de hoogte van het aantal hangende zaken uiteraard sterk afhangt van het totaal aantal zaken

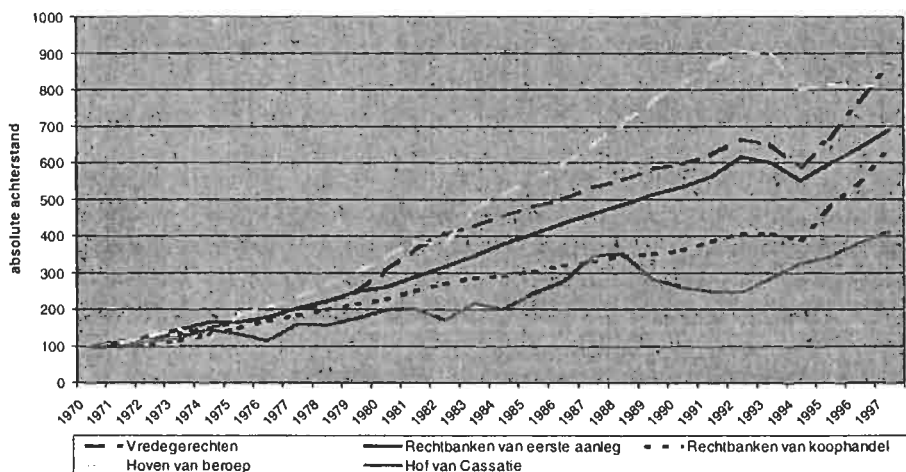
dat de betrokken rechtbanken krijgen af te handelen. Het gebruik van de indicatoren in relatieve termen, als meetinstrument voor de achterstand van het gerecht, is hiervoor meer aangewezen (zie *infra*).

– de toename van de absolute achterstand

Waar het aantal *hangende zaken* een idee geeft van de *massa* van de achterstand in de diverse (burgerlijke) rechtbanken en hoven in België op verschillende tijdstippen, is de *index m.b.t. absolute achterstand* (zie tabel 2.1a en grafiek 2.1a) een zeer bruikbare indicator om de proportionele toename van het aantal hangende zaken per rechtbank/hof vast te stellen en cross-temporaal met elkaar te vergelijken.

Uit grafiek 2.1a blijkt dat de indexcijfers van de absolute achterstand (met referentiejaar 1970) voor de verschillende civiele rechtbanken en hoven zijn gestegen gedurende de periode 1970-1997. Toch is de absolute achterstand niet overal met dezelfde groeivoet toegenomen. Op ruim een kwarteeuw tijd was de procentuele stijging het scherpst bij de hoven van beroep en de vrederechten: ten opzichte van het basisjaar 1970 (index = 100) is de absolute achterstand bij deze rechtbanken meer dan verachtvoudigd. Dan volgen de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel: tussen 1970 en 1997 zien we de achterstand stijgen van 100 naar 688 resp. 635. Bij het Hof van Cassatie is het aantal niet-afgehandelde zaken op het einde van 1997 slechts met een factor 4 toegenomen jaar t.o.v. 1970.

Grafiek 2.1a: evolutie van de absolute achterstand van de burgerlijke hoven en rechtbanken in België, 1970-1997

Voorts wijzen de curven in de voorgaande grafiek erop dat de groeitendens inzake achterstand niet continu lineair is verlopen gedurende de voorbije decennia. In het begin van de jaren '90 heeft zich een tijdelijke daling van de absolute achterstand ingezet in de meeste burgerlijke rechtbanken en hoven (met uitzondering van het Hof van Cassatie). Vermoedelijk onderging deze evolutie deels de effecten van een aantal wetgevende en ministeriële maatregelen die dateren van 1992 en later. We verwijzen naar de Wet van 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, waarin een aantal artikelen werden opgenomen om de achterstand te bestrijden (aanpak van de capaciteitsproblemen bij de hoven en rechtbanken, invoering van nieuwe procedures of wijziging van bestaande procedure teneinde de procesduur te verkorten). Met de Wet van 25 oktober 1993 werd het mogelijk om enerzijds zaken op de algemene rol door te halen, met instemming van de partijen; en anderzijds zaken ambtshalve – onder bepaalde omstandigheden – weg te laten van de algemene rol of de zittingsrol (zie art. 730 § 2 Ger. W). De meeste van deze beleidsmaatregelen ter bestrijding van achterstand hadden (enkel) betrekking op de burgerlijke rechtbanken en hoven. Sinds 1995 is de achterstand van de burgerlijke rechtscollèges echter opnieuw toegenomen.

De strafrechtelijke rechtbanken en hoven

– het aantal hangende zaken

Tabel 2.1b (zie bijlage) bevat gegevens over de evolutie tussen 1970 en 1996 van het aantal hangende zaken en van de absolute achterstand bij de rechtbanken en hoven die bevoegd zijn voor strafzaken. Zoals bij de burgerlijke rechtbanken stellen we een *algemeen stijgende tendens* vast in het aantal niet-afgehandelde rechtszaken op het einde van elk jaar.

Het volume van de hangende zaken is duidelijk het grootst bij de correctionele rechtbanken. Daar is de gerechtelijke achterstand een kwestie van verscheidene tienduizenden dossiers (15.155 hangende zaken in 1970, 25.324 in 1996). Bij het Hof van Beroep betreft het aantal hangende strafzaken op het einde van elk jaar steeds enkele duizenden zaken (1.962 in 1970, 5.950 in 1996), terwijl het aantal niet-afgehandelde dossiers bij het Hof van Cassatie gedurende de voorbije decennia doorgaans schommelde tussen 500 en 1.000. Over de politierechtbanken zijn er geen gegevens gepubliceerd; wellicht neemt het aantal hangende zaken daar evenmin een grote omvang aan (E. LANGERWERFE, F. VAN LOON, 1984).

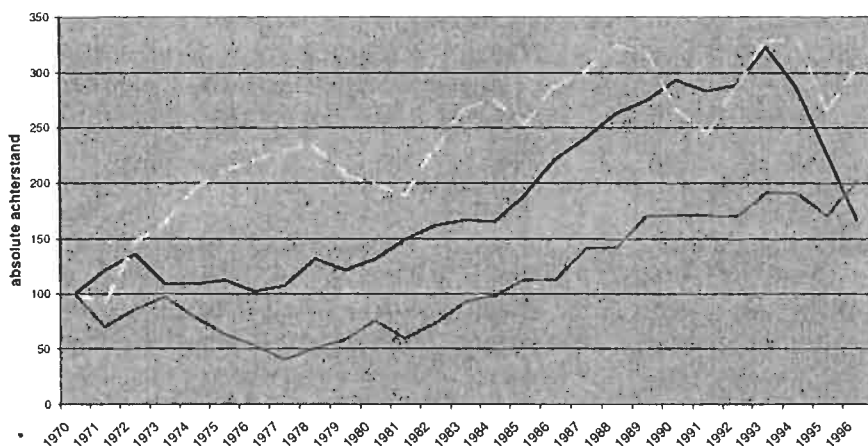
– de evolutie van de absolute achterstand

De evolutie van de absolute achterstand wordt het best benaderd via een index om de mate van verandering in het aantal hangende zaken weer te geven, ten opzichte van een bepaald basisjaar (*in casu* 1970). Grafiek 2.1b toont de evolutie van de absolute achterstand bij de strafrechtelijke rechtbanken en hoven in België tussen 1970 en 1996.

De stijging van de absolute achterstand was het grootst bij de hoven van beroep en de correctionele rechtbanken: ten opzichte van 1970 is deze soms meer dan

verdrievoudigd. Terwijl de evolutie van de absolute achterstand bij de hoven van beroep tamelijk discontinu verliep, geven de curven voor de correctionele rechtbanken en het Hof van Cassatie (weergegeven in grafiek 2.1b) eerder een continu verloop van de achterstand aan. Voorts zien we dat de absolute achterstand bij deze laatste rechtbanken ook een vrij parallelle evolutie onderging tussen 1970 en 1996: de stijgende (en gelijkmatige) trend inzake achterstand heeft zich pas naar het einde van de jaren '70 toe goed en wel ingezet. De meest recente (doch onvolledige) cijfers wijzen op een stabilisatie of daling van de absolute achterstand bij de strafrechtelijke rechtbanken en hoven.

Grafiek 2.1b: de evolutie van de absolute achterstand bij de strafrechtelijke rechtbanken en hoven, 1970-1996

2.2. RELATIEVE ACHTERSTAND

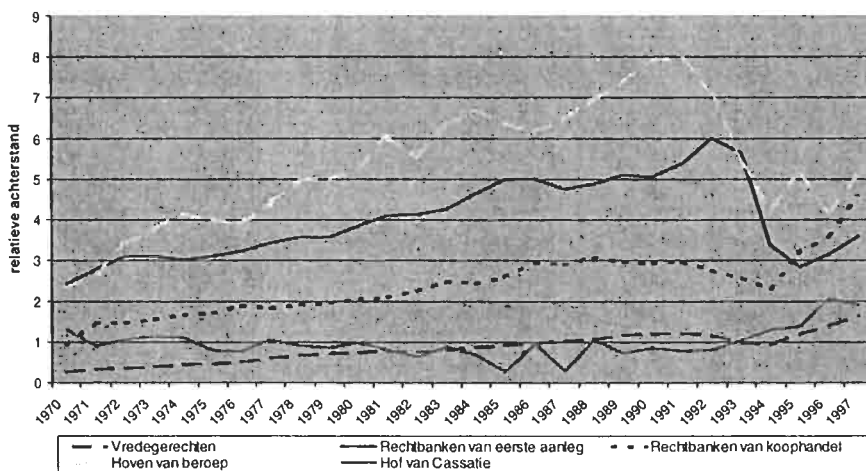
De burgerlijke rechtbanken en hoven

De relatieve achterstand van het gerecht drukt de termijn uit (in aantal jaren) die nog nodig is om de hangende zaken (op een gegeven moment) weg te werken, bij een constant afhandelingstempo. De evolutie van de relatieve achterstand van de burgerlijke rechtbanken en hoven in België, gedurende de periode 1970-1995, is weergegeven in grafiek 2.2a.

Globaal genomen stellen we vast dat de relatieve achterstand bij de rechtbanken van eerste aanleg, de rechtbanken van koophandel, de vrederechten en de hoven van beroep is toegenomen tussen 1970 en het begin van de jaren '90. Enkel bij het Hof van Cassatie zien we dat de termijn die nodig is om de achterstand in te halen, stabiliseert op minder dan 1 jaar (tenzij voor de laatste jaren). De situatie is het meest alarmerend bij de hoven van beroep. In 1991 was de relatieve achterstand het hoogst: de te

verwachten tijd die nodig was om alle nog hangende zaken te beslechten bedroeg toen bijna 8 jaar. Zelfs als dit te ruim geschat is, is het nog een gewichtig getal. Na 1991 daalt en stabiliseert de relatieve achterstand, maar een inhaaltermijn van 4 à 5 jaar blijft spectaculair lang. Zoals vermeld kan deze dalende trend het gevolg zijn van een rits maatregelen ter bestrijding van de achterstand bij de burgerlijke rechtbanken en hoven (bv. Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, Wet 25 oktober 1993 tot wijziging van art. 730 Ger. W., waardoor doorhaling en ambtshalve weglating van zaken mogelijk werd gemaakt, enz.).

Grafiek 2.2a: evolutie van de relatieve achterstand van de burgerlijke hoven en rechtbanken in België, 1970-1997

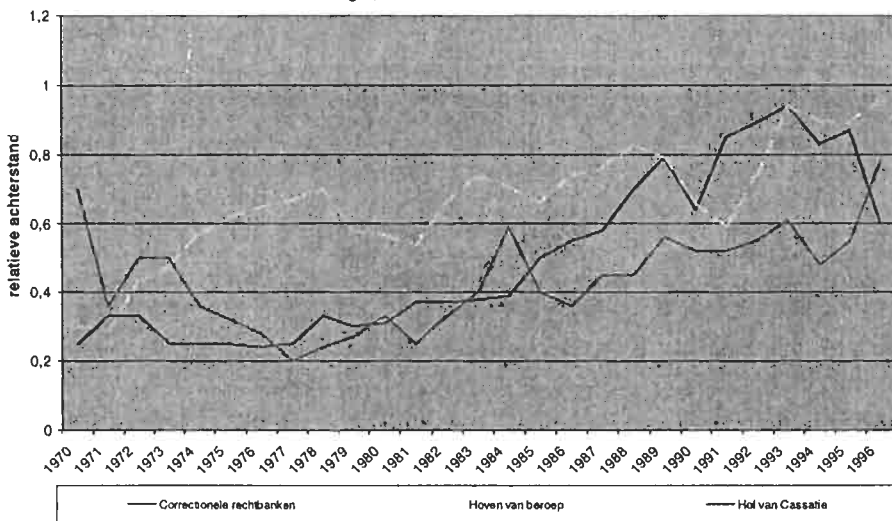
De rechtbanken van eerste aanleg staan op de tweede plaats. Ook deze cijfers wijzen op een enorme toename van de achterstand. In 1992 was de geschatte tijd nodig om de achterstand weg te werken ruim 6 jaar. Bij de rechtbanken van koophandel is de situatie niet optimaal, maar wel minder dramatisch. Sinds het midden van de jaren '90 is de relatieve achterstand opnieuw aan het stijgen, waardoor deze reeds meer bedraagt dan bij de rechtbanken van eerste aanleg (anno 1997: 4,57). De vredegerechten en het Hof van Cassatie hebben in de periode 1970-1997 steeds de laagste relatieve achterstand gekend (minder dan 2 jaar).

De strafrechtelijke rechtbanken en hoven

Ook voor de strafrechtelijke rechtbanken en hoven in België kan de relatieve achterstand worden berekend. Voor de periode 1970-1996 wordt deze voorgesteld in onderstaande grafiek 2.2b. Uit deze grafiek valt onder meer af te leiden dat de relatieve achterstand, globaal genomen, is toegenomen bij de correctionele rechtbanken en de

hoven van beroep in de periode 1970-1996. Voor het Hof van Cassatie is er veeleer sprake van een stabilisatie tot zelfs een lichte daling van de relatieve achterstand over de tijdspanne van een kwarteeuw. Nergens neemt de achterstand evenwel alarmerende proporties aan: bij de strafrechtelijke rechtbanken kan de achterstand steeds op minder dan 1 jaar tijd ingehaald worden. De hoven van beroep hebben de hoogste relatieve achterstand: in strafzaken bedraagt deze bijna 12 maanden (in 1996). Enkele maanden minder tijd is nodig om de huidige achterstand bij het, Hof van Cassatie en de correctionele rechtbanken weg te werken, tegen het huidige afhandelingstempo.

Grafiek 2.2b: de evolutie van de relatieve achterstand van strafrechtelijke rechtbanken en hoven in België, 1970-1996

2.3. CONCLUSIE

Voor het kwantificeren en meten van de achterstand van het gerecht in België is men traditiegetrouw aangewezen op een drietal indicatoren: (1) het aantal niet-afgehandelde zaken (ook wel 'hangende zaken'), (2) de absolute achterstand, en (3) de relatieve achterstand.³ Elk van deze maatstaven maakt gebruik van de beschikbare gegevens uit de officiële (gerechtelijke) statistieken inzake de activiteiten van rechtbanken en hoven, gepubliceerd door het N.I.S (Nationaal Instituut voor de Statistiek). De meest recente

3. Het aantal hangende zaken bestaat uit het aantal niet-afgehandelde zaken dat nog op de rol staat op het einde van het burgerlijk jaar; de absolute achterstand is de verhouding van het aantal hangende zaken van een bepaald burgerlijk jaar ten opzichte van het aantal hangende zaken van een gegeven basisjaar, uitgedrukt in indexcijfers. De relatieve achterstand wordt berekend door het aantal nog te berechten zaken van een bepaald burgerlijk jaar te delen door het aantal afgehandelde zaken van datzelfde burgerlijk jaar.

gegevens werden geput uit het jaarverslag van het Hof van Cassatie en de databanken van het Ministerie van Justitie. Het *aantal hangende zaken* en de *absolute achterstand* zijn geschikt om respectievelijk het volume van de achterstand en de groei/afname hiervan doorheen de tijd weer te geven voor een bepaalde rechtbank. Wanneer de achterstand tussen verschillende rechtbanken moet worden vergeleken, kan men beter gebruik maken van de *relatieve achterstand*. Deze maatstaf houdt namelijk rekening met het totaal aantal zaken dat de betrokken rechtbanken jaarlijks te beslechten krijgen. De indicator laat ons meteen ook toe om de te verwachten tijd te meten die nodig is om de achterstand (op een bepaald moment, voor een gegeven rechtscollège) af te handelen bij een constant afhandelings tempo.

Wat het *volume* van de absolute achterstand betreft, hebben we vastgesteld dat in de periode 1970-1997 het aantal hangende zaken bij de *burgerlijke rechtbanken, hoven en rechtbanken* beduidend hoger ligt dan de achterstand bij de strafrechtelijke rechtscollèges (zie tabel 2.3a).

Tabel 2.3a: De evolutie van het aantal hangende zaken en de absolute achterstand bij de burgerlijke en strafrechtelijke rechtscollèges in België, 1970-1997

Jaar	Burgerlijke rechtscollèges		Strafrechtelijke rechtscollèges	
	Aantal hangende zaken	Abs. acht.	Aantal hangende zaken	Abs. acht.
1970	185.968	100	17.667	100
1974	272.251	146	20.714	117
1977	367.475	198	20.944	118
1980	491.587	264	24.222	137
1983	652.046	351	31.026	176
1986	781.016	420	39.733	225
1989	907.876	488	48.928	277
1990	938.267	504	50.644	287
1991	986.784	531	48.857	276
1992	1.061.369	571	50.527	286
1993	1.044.170	561	56.512	320
1994	961.600	517	50.709	287
1995(!)	1.082.784	582	40.538	229
1996	1.200.257	645	32.393	183
1997	1.332.160	716	???	???

De cijfers voor 1970-1994 zijn afkomstig uit de gerechtelijke statistieken van het N.I.S. De gegevens voor de jaren 1995, 1996, 1997 en 1998 zijn ofwel afkomstig uit het jaarverslag van het Hof van Cassatie, ofwel eigen berekeningen op basis van de meeste actuele en beschikbare cijfers van de dienst statistiek van het Ministerie van Justitie (voor de overige rechtbanken en hoven).

(!) Voor dat jaar ontbreken m.b.t. de correctionele rechtbanken de gegevens van de arrondissementen Aarlen, Dinant, Eupen, Hoei, Leuven, Marche-en Famenne, Namen, Neufchâteau en Verviers; m.b.t. de hoven van beroep (burgerlijke zaken) ontbrekende cijfers van Luik en werd een schatting gemaakt van het aantal hangende zaken.

(°) Voor het Hof van Cassatie hebben de cijfers vanaf het jaar 1995 betrekking op gerechtelijke i.p.v. burgerlijke jaren.

Bij de *rechtbanken van eerste aanleg*, de *rechtbanken van koophandel* en de *vredegerechten* is de achterstand een kwestie van verscheidene honderdduizenden dossiers. De hoven van beroep (burgerlijke kamers) en de correctionele rechtbanken liggen in een lagere categorie: het aantal hangende zaken loopt daar op tot enkele tienduizenden dossiers. De achterstand bij de strafrechtelijke kamers van de hoven van beroep en het Hof van Cassatie (civiele zaken en strafzaken) is ten slotte beperkt gebleven tot resp. een duizendtal of hondertal hangende rechtzaken.

Het onderzochte tijdvak 1970-1996/97 kende een *algemene trend naar toename* van de absolute achterstand, zowel bij de burgerlijke als bij de strafrechtelijke rechtscolleges (zie grafieken 2.1a en 2.1b). Ook hier scoren de eerstgenoemde colleges hoger dan de laatstgenoemde rechtbanken en hoven. De *hoven van beroep* (burgerlijke kamers) spannen de kroon: ten opzichte van het basisjaar 1970 (index = 100) worden soms aangroeien genoteerd met een factor 9 (in 1992 bedraagt de absolute achterstand 908). De vredegerichten volgen op de voet, en lijken de hoven van beroep op termijn zelfs voorbij te steken. Op de derde plaats prijken de rechtbanken van eerste aanleg: in het begin van de jaren '90 lag het aantal hangende zaken ruim 6 maal hoger dan de achterstand anno 1970. In tegenstelling tot de burgerlijke rechtscolleges doet zich bij de strafrechtelijke rechtbanken en hoven de laatste jaren een stabilisatie of daling van de absolute achterstand voor.

Het 'problematische' karakter van de achterstand bij het gerecht in België komt wellicht het best naar voren bij de berekening van de relatieve achterstand. Bij vergelijking tussen de verschillende rechtbanken en hoven in België (zie grafieken 2.2a en 2.2b) komt naar voren dat de situatie vooral alarmerende proporties aanneemt bij de *rechtbanken van eerste aanleg* en de *hoven van beroep* (burgerlijke kamers): daar is de relatieve achterstand in de periode 1970-1997 soms opgelopen tot meer dan meer dan 6 resp. 9 jaar! Ook bij de rechtbanken van koophandel zal het afhandelen van de achterstand nog meerdere jaren in beslag nemen, als men voortgaat op het huidige tempo. Voor alle strafrechtelijke rechtbanken is de toestand beduidend minder dramatisch: de vereiste inhaaltermijn voor de achterstand schommelt daar ergens tussen enkele maanden en ruim één jaar. De situatie evolueert niet overal gunstig. Bij de burgerlijke rechtbanken (met uitzondering van het Hof van Cassatie) zagen we dat de relatieve achterstand continu (en soms heel sterk) is blijven toenemen tot het begin van de jaren '90. Nadien blijkt er een zeker herstel op te treden. Aan de basis liggen wellicht een aantal beleidsinitiatieven welke rond die periode werden genomen ter bestrijding van de achterstand bij de civiele rechtbanken en hoven (bv. Wet 3 augustus 1992 tot wijziging van het Ger. W., Wet 25 oktober 1993 tot wijziging van art. 730 Ger. W.). De laatste jaren heeft de stijgingstendens zich echter onverminderd voortgezet. Het inhalen van de voorraad zaken begint dus steeds verder 'voor ons uit te liggen'. Voor de strafrechtelijke rechtscolleges kwamen we tot een analoge bevinding, met dit verschil dat de evolutie van de relatieve achterstand minder rechtlijnig verliep en nooit meer dan de termijn van één jaar overtrof. Bij het Hof van Cassatie is de inhaaltermijn van de achterstand in de loop van de periode gedaald, en in vergelijking met 1970 niet toegenomen.

De achterstand is dus een probleem dat zich stelt bij alle rechtscolleges in België, maar de meest alarmerende proporties aanneemt bij de *burgerlijke rechtbanken en hoven*. Vooral de rechtbanken van eerste aanleg, maar ook de rechtbanken van koophandel en de vredegerichten, hebben nog massaal veel achterstallig werk te verzetten. Toch mag men zich niet blindstaren op het aantal hangende zaken. Bij de hoven van beroep (burgerlijke kamers) is de achterstand veel minder volumineus, maar zal het in verhouding langer duren om de opgelopen achterstand in te halen (volgens het huidige afhandelingstempo). Dit kan bv. niet worden gezegd van de vredegerichten, waar de vereiste inhaaltermijn van de achterstand tegenwoordig ‘slechts’ anderhalf jaar bedraagt. Rekening houdend met de absolute én de relatieve achterstand, gaan de *hoven van beroep* (burgerlijke kamers) in België bijgevolg het zwaarst gebukt onder de problematiek van de achterstand (*anno* 1997: abs. acht. = 823 ; rel. acht. = 5,07).

3. De inputzijde: het aantal ingeleide zaken per jaar

Gerechtelijke achterstand is een proceseconomisch en maatschappelijk probleem dat ontstaat aan de *outputzijde* van de rechtbanken en hoven, maar mag niet los worden gezien van de *inputzijde* van de rechtscolleges. Het spreekt vanzelf dat, wanneer het aantal ingeleide zaken toeneemt doorheen de jaren, de rechtbanken zwaarder worden belast en de kans reëel wordt dat zaken blijven hangen op het einde van het jaar. Bij het zoeken naar een verklaring voor de stijgende tendens van het aantal hangende zaken bij het gerecht tussen 1970 en 1994, is het derhalve aangewezen de evolutie van de activiteiten van hoven en rechtbanken nader te bekijken.⁴ De centrale vraag hierbij is of de ontwikkeling en groei van de achterstand (enkel) toe te schrijven valt aan externe factoren, met name het toenemend inschakelen van de burger en de overheid van het gerecht bij het oplossen van conflicten in de samenleving? Dan wel of er andere factoren (ergens gesitueerd tussen de input- en outputzijde) een prominente of minstens significante rol spelen bij de accumulatie van achterstand?

Voor globale cijfers van het aantal nieuwe zaken die jaarlijks worden ingeleid voor de burgerlijke en vastgesteld voor de strafrechtelijke rechtscolleges in België, in de loop van de voorbije kwarteeuw, verwijzen we naar tabel 3a. Wegens gebrek aan voldoende gegevens over de arbeidsrechtbanken zijn deze rechtscolleges niet opgenomen in onze analyse.

4. De meest recente periode 1995-1997 wordt niet in beschouwing genomen, wegens het gebrek aan volledige en betrouwbare cijfers.

Tabel 3a: De evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de burgerlijke- en strafrechtelijke rechtbanken en hoven in België, 1970-1994

Jaar	Burgerlijke rechtbanken en hoven				Strafrechtelijke rechtbanken en hoven			
	Nieuwe zaken (*)	Hangende zaken	Index N.Z.	Abs. acht.	Nieuwe zaken (°)	Hangende zaken	Index N.Z.	Abs. acht.
1970	325.615	185.968	100	100	214.677	17.667	100	100
1974	333.877	272.251	103	146	258.895	20.714	121	117
1977	374.620	367.475	115	198	250.832	20.944	117	118
1980	441.727	491.587	136	264	238.757	24.222	111	137
1983	486.897	652.046	149	351	238.215	31.026	111	176
1986	494.542	781.016	152	420	229.711	39.733	107	225
1989	512.374	907.876	157	488	227.914	48.928	106	277
1990	496.697	938.267	152	504	218.313	50.644	102	287
1991	524.884	986.784	161	531	222.109	48.857	103	276
1992	573.828	1.061.369	176	571	219.300	50.527	102	286
1993	570.067	1.044.170	175	561	231.274	56.512	108	320
1994	567.738	961.600	174	517	220.521	50.709	103	287

m.b.t. achterstand: zie opmerkingen bij tabel 2.1c.

m.b.t. nieuwe zaken (= N.Z.):

(*) Berekend op het aantal nieuwe zaken ingeleid bij de vredegerichten, de rechtbanken van eerste aanleg, de rechtbanken van koophandel, de hoven van beroep en het Hof van Cassatie. Gegevens van de arbeidsrechtbanken en -hoven waren niet beschikbaar.

(°) Berekend op het aantal vonnissen van de politierechtbanken; het aantal nieuwe zaken bij de correctionele rechtbanken en de hoven van beroep en het aantal arresten van het Hof van Cassatie.

Bron: N.I.S.- Gerechtelijke Statistieken, Hof van Cassatie, Ministerie van Justitie.

Bovenstaande tabel maakt duidelijk dat de toevloed van nieuwe zaken zich enkel heeft voorgedaan bij de burgerlijke rechtbanken en hoven. Tussen 1970 en 1994 was er een vergroting van de input van civiele zaken met ± 74 %; bij de strafrechtbanken daarentegen stellen we nauwelijks tot geen stijging van het aantal aanhangig gemaakte zaken vast. De ongelijke toename van het aantal nieuwe zaken kan dus een verklaring bieden voor de vastgestelde verschillen in de evolutie van de (absolute) achterstand tussen de burgerlijke en de strafrechtelijke rechtbanken en hoven.

Toch is deze hypothese niet voldoende om de spectaculaire stijging van het aantal hangende zaken over de onderzochte periode te begrijpen. De groeicijfers van de achterstand liggen niet alleen een pak hoger dan deze van de input. Bovendien zal blijken uit een meer gedetailleerde analyse van de evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de diverse rechtscollages in België, dat input en ouput niet consistent met elkaar samenhangen. Tabel 3b bevat gegevens over het aantal nieuwe zaken dat jaarlijks wordt ingeleid bij de *burgerlijke rechtbanken en hoven* in België, tussen 1970 en 1994. De absolute aantallen in beschouwing genomen nemen de vredegerichten de belangrijkste plaats in, gevolgd door de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel. Bij de hogere rechtbanken (de hoven van beroep en het Hof van Cassatie) worden jaarlijks gevoelig minder zaken ingeleid dan bij voornoemde rechtbanken.

Tabel 3b: De evolutie van het aantal ingeleide zaken bij de burgerlijke rechtbanken en hoven in België, 1970-1994

Jaar	Vrederegerechten		Rechtbank van eerste aanleg		Rechtbank van Koophandel		Hoven van beroep		Hof van Cassatie	
	Ingeleide zaken	Index I.Z.	Ingeleide zaken	Index I.Z.	Ingeleide zaken	Index I.Z.	Ingeleide zaken	Index I.Z.	Ingeleide zaken	Index I.Z.
1970	150.537	100	72.845	100	95.284	—	6.677	100	272	100
1971	165.359	110	70.727	97	61.766(*)	100	6.849	103	361	133
1974	158.165	105	95.783	131	71.441	116	7.994	120	494	182
1977	159.095	106	118.657	163	86.089	139	10.212	153	567	208
1980	190.219	126	142.274	195	95.154	154	13.363	200	717	264
1983	225.390	150	150.250	206	93.410	151	15.496	232	954	351
1986	218.710	145	159.604	219	94.393	153	18.791	281	1.044	384
1989	216.274	144	179.812	247	93.456	151	21.791	326	1.041	383
1990	204.824	136	172.638	237	96.969	157	21.326	319	940	346
1991	215.906	143	178.339	245	108.455	176	21.205	318	979	360
1992	246.220	164	181.945	250	121.297	196	23.386	350	980	360
1993	263.209	175	167.159	229	117.389	190	21.294	319	1.016	374
1994	253.002	168	175.601	241	117.148	190	21.023	315	964	354

I.Z.=Ingeleide Zaken.

(*) Voor de rechtbanken van koophandel wordt 1971 als basisjaar gebruikt.

(°) Nieuwe zaken op de rol, verzoekschriften en Kort Gedingen.

Bron: N.I.S. Gerechtelijke Statistieken (1970-1994); Hof van Cassatie, Ministerie van Justitie.

Wat de *evolutie* van het aantal aanhangig gemaakte zaken per jaar betreft zijn het Hof van Cassatie en de hoven van beroep de grootste klimmers. Gedurende de laatste tien jaar bedroeg het aantal nieuwe zaken meer dan driemaal zoveel als het aantal ingeleide zaken in het begin van de jaren '70. Verder constateren we een algemene trend naar toename van het aantal nieuwe zaken bij alle burgerlijke rechtbanken en hoven in de periode 1970-1994.

Vergelijken we de cijfers uit tabel 3b met de evolutie van de absolute achterstand bij de verschillende burgerlijke rechtscolleges in België (zie tabel 2.1a), dan blijkt dat er geen coherente samenhang bestaat tussen deze twee factoren. Terwijl de sterke toename van het aantal nieuwe zaken bij de hoven van beroep gepaard ging met een spectaculaire stijging van het aantal hangende zaken, is de situatie bij het Hof van Cassatie helemaal anders. Daar heeft de proportioneel even grote toename van het aantal ingeleide zaken slechts bijgedragen tot een zeer beperkte stijging van de achterstand. Met andere woorden, op het eerste gezicht bestaat er geen eenduidig verband tussen (de evolutie van) de input en de output van rechtbanken en hoven in België.

Globaal genomen bleef de input bij de *strafrechtelijke rechtbanken en hoven* omzeggens *status quo* doorheen de periode 1970-1994. De evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de politierechtbanken, de correctionele rechtbanken, de hoven van beroep en het Hof van Cassatie wordt weergegeven in tabel 3c.

Tabel 3c: De evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de strafrechtelijke rechtbanken en hoven in België, 1970-1994

Jaar	Politierechtbanken (*)		Correctionele rechtbanken		Hoven van beroep		Hof van Cassatie	
	Aantal vonnissen	Index N.Z.	Nieuwe zaken	Index N.Z.	Nieuwe zaken	Index N.Z.	Nieuwe zaken	Index N.Z.
1970	147.545	100	60.008	100	6.479	100	645	100
1971	178.466	121	57.919	97	6.096	94	730	113
1974	187.806	127	63.529	106	7.084	109	476	74
1977	181.373	123	61.715	103	6.782	105	962	149
1980	168.729	114	61.884	103	6.794	105	1.350	209
1983	168.214	114	64.062	107	4.542	70	1.397	217
1986	158.159	107	62.361	104	7.458	115	1.733	269
1989	166.953	113	51.943	87	7.185	111	1.833	284
1990	158.803	108	50.863	85	6.849	106	1.798	279
1991	165.968	112	47.645	79	6.669	103	1.827	283
1992	161.938	110	48.956	82	6.499	100	1.907	296
1993	168.869	114	53.865	90	6.758	104	1.782	276
1994	159.976	108	52.171	87	6.819	105	1.555	241

N.Z.=Nieuwe Zaken.

(*) Voor de politierechtbanken is er geen informatie beschikbaar over het aantal nieuwe zaken; het aantal vonnissen wordt daarom als indicator gebruikt.

Bron: N.I.S. Gerechtelijke Statistieken.

Voor de politierechtbanken werd het grootste aantal zaken ingeleid tussen 1970 en 1994 (> 100.000 nieuwe dossiers per jaar); de correctionele rechtbanken staan vervolgens op de tweede plaats. Onder de rechtscollages die bevoegd zijn voor strafzaken, neemt het Hof van Cassatie een heel aparte positie in. De omvang van de input bij het Hof van Cassatie bleef relatief gering (in vergelijking tot andere rechtbanken), maar kende een verdrievoudiging in de eerste helft van de jaren '90.

Ook bij de strafrechtelijke rechtscollages moeten we vaststellen dat de input en de output niet altijd parallel evolueren. Terwijl het aantal nieuw vastgestelde rechtszaken bij de meeste rechtbanken en hoven in strafzaken behoorlijk stabiel is gebleven tussen 1970 en 1994, was er een toename van het aantal hangende zaken in diezelfde periode (zie *supra*). Er liggen dus andere factoren (mede) aan de basis van de achterstand dan een loutere toename van de totale massa rechtszaken die jaarlijks behandeld dienen te worden voor de rechtbanken.

De stabiliteit in de evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de strafrechtelijke rechtscollages hoeft echter niet te betekenen dat het aantal zaken die geregeld worden *buiten de rechtbank om*, niet zou toegenomen zijn. In tabel 3d blijkt dit duidelijk het geval geweest te zijn, vooral wat betreft het aantal minnelijke schikkingen bij de politierechtbanken en het aantal seponeringen. Deze aantallen zijn meer dan verdubbeld tussen 1970 en 1994 (zie ook A. JETTINGHOFF, E. LANGERWERF, 1982: 15 – 41).

Tabel 3d: Het aantal minnelijke schikkingen en geseponeerde zaken bij de parketten en de politierechtbanken in België (1970-1994)

Jaar	Minnelijke schikkingen bij de parketten		Minnelijke schikkingen bij de politierechtbanken		Geseponeerde zaken	
	Aantal	Index	Aantal	Index	Aantal	Index
1970	13.965	100	436.273	100	433.701	100
1994	14.005(*)	100	1.069.129	245	990.819	228

(*) 5 arrondissementen hebben geen cijfers meegedeeld.

Bron: N.I.S. Gerechtelijke Statistieken; A. BRUYNINCKX, F. VAN LOON., 1998.

4. Achterstand anders bekeken

Bij de voorgaande analyses is gebleken dat de klassieke indicatoren waarmee de achterstand van het gerecht wordt beschreven en geanalyseerd (t.t.z. aantal hangende zaken, absolute achterstand, relatieve achterstand), niet altijd volstaan om een dieper inzicht te krijgen in de verschillende knelpunten en de achterliggende oorzaken van het fenomeen. Dat de outputzijde van de rechtbanken ook anders – meer genuanceerd – kan worden benaderd, zullen we demonstreren aan de hand van enkele voorgaande kwalitatieve onderzoeken rond deze thematiek. Het eerste onderzoek moet een ruimere blik geven op de problematiek, in het licht van de bestrijding van de achterstand voor het Hof van Beroep van Antwerpen. De tweede studie zorgt voor een meer gedetailleerd beeld van de achterstand en de procesduur bij de Rechtbank van Koophandel van Brussel, naar aanleiding van de controverse tussen advocaten en magistraten over hun bijdrage in de achterstand.

4.1. ACHTERSTAND BIJ HET HOF VAN BEROEP VAN ANTWERPEN

Voorheen is gebleken dat de toename van de achterstand van het gerecht slechts ten dele kan worden toegeschreven aan externe maatschappelijke factoren, m.n. een grotere geneigdheid een zaak bij een rechtbank aanhangig maken. De achterstand is evenzeer te wijten aan factoren die verbonden zijn met de werking van het gerecht zelf, en die dus tot op zekere hoogte beïnvloedbaar zijn door de betrokken actoren op het terrein.

Wegens de toename van het aantal rechtszaken is de gerechtelijke achterstand vooreerst een capaciteitsprobleem. Een probleem dat kan verholpen worden door extra middelen te voorzien voor de afhandeling van het aantal aanhangig gemaakte zaken bij de rechtbanken en hoven. Er bestaan voorbeelden uit het recente verleden die getuigen van een dergelijke beleidsaanpak bij het wegwerken van de achterstand in België. In het kader van deze bijdrage zullen we stilstaan bij enkele crisismaatregelen die recentelijk werden genomen door justitie, met de bedoeling het aantal hangende zaken bij de hoven

van beroep te verminderen. In het bijzonder bij het effect die deze maatregelen tot nog toe hebben gehad in het *Hof van Beroep van Antwerpen*.⁵

Wet van 9 juli 1997

De *Wet houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep van 9 juli 1997* (tot wijziging van art. 443bis Ger. W.) bepaalde dat er in elk Hof van Beroep een magistraat-coördinator zou worden aangesteld. Deze zou belast worden met het opstellen van een jaarverslag, waarin wordt nagegaan welke effecten de betrokken maatregelen hebben op de achterstand. Voorts schreef de wet voor dat er aanvullende kamers konden ingesteld worden om de achterstand in burgerlijke, fiscale- en handelszaken in te halen. Voor het Hof van Beroep van Antwerpen voorzag deze wet in de aanstelling van 30 plaatsvervangende magistraten.

De uitvoering van de Wet van 9 juli 1997 liet een tijdje op zich wachten. In februari 1998 waren er reeds 6 plaatsvervangende raadsheren benoemd, en in september 1998 volgden er nog 11, zodat het Hof van Beroep van Antwerpen sindsdien beschikt over 17 plaatsvervangende magistraten. Inmiddels zijn er 5 aanvullende kamers operatief. De tweede kamer (burgerlijk zaken) had de grootste voorraad zaken, namelijk 40 % van de totale achterstand. Deze kamer heeft dan ook als eerste een aanvullende kamer gekregen. De aanvullende kamer *2ter* zetelt sedert april 1998 tweemaal per week in een gewijzigde samenstelling. Vanaf november 1998, na de benoeming van de 11 andere plaatsvervangende magistraten, zijn de kamers *1ter*, *4ter*, *5ter* en *6ter* ingesteld. De *4ter* kamer zetelt sedertdien ook tweemaal per week om de grote instroom en voorraad in de 4de kamer weg te werken.

In de volgende paragrafen zullen de effecten van de crisismaatregel van 9 juli 1997 aan de hand van diverse indicatoren worden onderzocht en weergegeven. Eind mei 1999 werden er alvast 773 eindarresten gevelde door de aanvullende kamers, dit is 37% van de wettelijke achterstand zoals gedefinieerd in artikel 7 van de Wet van 9 juli 1997 (*B.S.* 13 augustus 1997). Er bestaat echter heel wat scepticisme bij de effectiviteit van de maatregel om de achterstand in te halen. Een veelgehoorde bedenking is dat de aanvullende kamers moeten worden voorgezeten door effectieve magistraten. Aangezien alle plaatsvervangende raadsheren (op één na) advocaten zijn, werden de gewone kamers gedeeltelijk ontwricht. In 1998 bleef deze ontwrichting nog vrij beperkt, omdat de magistraat-coördinator zelf de aanvullende kamer *2ter* voorziet. Het feit dat de aanvullende kamers niet homogeen met plaatsvervangende raadsheren kunnen worden opgevuld leidt hoe dan ook tot verlies van de productiecapaciteit van de gewone kamers. Momenteel is het nog wat voorbarig om te bepalen in welke mate de invoering van de aanvullende kamers een invloed heeft gehad op de verwerkingscapaciteit van de

5. Met dank aan de heer C. DE VEL, Magistraat-coördinator van het Hof van Beroep te Antwerpen voor het ter beschikking stellen van materiaal. De gegevens zijn voornamelijk gebaseerd op het jaarverslag van het Hof van Beroep te Antwerpen.

gewone kamers. De termijn van het in voege treden van de wet is nog te kort, waardoor het effect op lange termijn nog niet zichtbaar is.

De gerechtelijke achterstand anders gemeten⁶

– absolute achterstand

Voor het aangeven van de achterstand bij het Hof van Beroep te Antwerpen kan er opnieuw een onderscheid worden gemaakt tussen strafzaken en burgerlijke/ handels/ fiscale zaken. De index van de absolute achterstand bekomt men door het aantal hangende zaken op het einde van een bepaald jaar te delen door het aantal niet-afgehandelde zaken van een gekozen basisjaar. Deze index laat ons toe om de mate van toename/afname van het aantal hangende zaken bij het gerechtshof (ten opzichte van een bepaalde uitgangssituatie) precies weer te geven.

In tabel 4.1a wordt getoond – aan de hand van bestaand cijfermateriaal – hoe de achterstand bij het Hof van Beroep te Antwerpen is geëvolueerd tussen 1995 en 1998. Kwantitatief gezien ligt de achterstand bij de burgerlijke/handels/fiscale zaken hoger dan bij strafzaken, maar de stapel achterstallige dossiers is langzaam doch gestaag aan het verminderen. Op het einde van 1998 telde het Hof van Beroep 2.093 strafzaken die nog niet waren afgehandeld; dat is bijna 40 % meer dan op het einde van 1995.

Tabel 4.1a: De evolutie van het aantal hangende zaken en de absolute achterstand bij het Hof van Beroep van Antwerpen, 1995-1998

Jaar	Strafzaken		Burgerlijke/handels/fiscale zaken	
	Aantal hangende zaken	Absolute achterstand	Aantal hangende zaken	Absolute achterstand
1995	1.509	100	16.816	100
1996	1.764	117	16.901	101
1997	1.916	127	16.636	99
1998	2.093	139	16.115	96

Deze gegevens in tabel 4.1a suggereren dat de invoering van de aanvullende kamers in de loop van 1998 (naar aanleiding van de Wet van 9 juli 1997) een positief effect heeft gehad op de latere evolutie van de achterstand. Terwijl de achterstand bij strafzaken (waarvoor géén aanvullende kamers door de wet werden ingericht) verder bleef stijgen

6. De gegevens waarop deze bijdrage steunt zijn tot 1995 manueel verzameld door de griffie. De burgerlijke griffie heeft deze gegevens sindsdien in het informaticasysteem opgeslagen. De gegevens die niet uit het informaticabestand afkomstig zijn, kunnen afwijkingen en discrepanties bevatten ten aanzien van de reële cijfers. Over het geheel genomen geeft het een betrouwbaar beeld.

tussen 1997 en 1998, was er een stabilisatie tot zelfs een lichte daling van het aantal hangende burgerlijke-, handels- en fiscale zaken (waarvoor 4 aanvullende kamers werden gevormd). Op het ogenblik van de analyse kon men echter nog niet bepalen in welke mate deze maatregel op lange termijn invloed heeft gehad op de verwerkingscapaciteit, omdat de tijdspanne van het in voege treden van de wet nog te kort was.

– reële achterstand

Men kan zich terecht vragen stellen of het hanteren van de huidige indicatoren zoals ‘absolute achterstand’ en ‘het aantal hangende zaken’ een reëel beeld brengt van het achterstallige werk van een rechtbank. Zoals geweten wordt de achterstand berekend aan de hand van het aantal zaken die op het einde van het jaar nog op de rol staan. Dit betekent niet noodzakelijk dat deze zaken ook *feitelijk* nog zullen/moeten afgehandeld worden. Sommige zaken kunnen reeds ‘in der minne’ zijn geregeld door de conflicterende partijen. Men kan echter niet met zekerheid bepalen welke van de zaken die nog op de rol staan, tot een arrest zullen leiden. Wellicht kan men een indicatie maken aan de hand van het aantal ambtshalve weglatingen.⁷ Tabel 4.1b geeft een overzicht van de evolutie van het aantal ambtshalve weglatingen gedurende de voorbije jaren.

Tabel 4.1b: De evolutie van het aantal ambtshalve weglatingen bij het Hof van Beroep van Antwerpen, 1995-1998

Jaar	Aantal ambtshalve weglatingen (1)	Aantal hangende zaken (2)	Verhouding (1) / (2)
1995	1.062	16.816	6,31 %
1996	964	16.901	5,70 %
1997	980	16.636	5,89 %
1998	932	16.115	5,78 %

Uit deze tabel blijkt dat gemiddeld een duizendtal zaken per jaar, of ± 6 % van de hangende zaken, niet meer voor de rechter komt, en dus geen overlast meebrengt in werkelijkheid. Dit betekent dat de *reële achterstand*, d.i. het aantal zaken dat nog op de rol staat en niet wordt weggelaten, nog steeds vrij hoog ligt (94 %). Tevens blijkt hieruit dat het aantal hangende zaken en de absolute achterstand misschien minder nauwkeurige doch vrij betrouwbare indicaties bieden voor het aantal zaken dat een mogelijke werklust betekent.

7. De Wet van 25 november 1993 tot wijziging van art. 730 Ger. W., B.S. 30 november 1993, p. 25566.

– relatieve achterstand

De *relatieve achterstand* berekent men door het aantal hangende zaken te delen door het aantal afgehandelde zaken van datzelfde jaar. Op deze wijze bekomt men de te verwachten tijd die nodig is om de achterstand weg te werken.

Uit tabel 4.1c volgt dat de relatieve achterstand voor de burgerlijke zaken is gedaald tussen 1995 en 1998 (van 4,1 jaar naar 3,86 jaar), terwijl de inhaaltermijn voor strafzaken in diezelfde periode toegenomen is van ruim 1 jaar (in 1995) naar bijna anderhalf jaar (in 1998). Analooq met de bevindingen op basis van de absolute achterstand (zie *supra*) zijn er dus sterke aanwijzingen dat de voornoemde wettelijke maatregelen een gunstig effect hebben gehad op het wegwerken van de achterstand voor het Hof van Beroep van Antwerpen.

Tabel 4.1c: De evolutie van de relatieve achterstand bij het Hof van Beroep van Antwerpen, 1995-1998

Jaar	Strafzaken	Burgerlijke/handels/fiscale zaken
1995	1,01	4,10
1996	1,28	4,16
1997	1,35	4,33
1998	1,46	3,86

Bron: Hof van Beroep te Antwerpen, Jaarverslag 1998.

– wachttijd tussen fixatie en pleitdatum

Het gebruik van de relatieve achterstand als indicator biedt weinig zicht op de tijdsbesteding voor de verschillende onderdelen/fasen van het gerechtelijk proces, en de achterstand die men daarbij kan oplopen. Alles wat zich tussen het ogenblik van de inleiding van een zaak en de gerechtelijke afhandeling van het dossier bevindt, vormt niets meer dan een ‘*black box*’. Het berekenen van de wachttijd tussen fixatie (d.i. de vaststelling van de pleitdatum) en de pleitdatum zelf, is een poging om deze zwarte doos te openen, en te kijken wat erin steekt. Daar zou zich immers één van de grootste structurele problemen inzake achterstand van het gerecht voordoen. Afhankelijk van de rechtbank tot wie een verzoek tot vaststelling van pleitdatum wordt gericht, zou de pleitdatum slechts worden verleend op een datum die 2 à 3 maanden tot 2 à 3 jaar is verwijderd van de dag waarop de fixatie gebeurt of waarop bericht hierover wordt ontvangen.

Onderstaande tabel 4.1d bevat de geschatte wachttijden tot de pleitdatum, na vaststelling van deze datum in de pleitkamer per 1 november 1998 en per 1 januari 1999, d.i. respectievelijk vóór en na het tijdstip dat alle zaken, behorende tot het pakket wettelijke achterstand zoals gedefinieerd door de wet van 9 juli 1997, definitief toebedeeld werden aan de aanvullende kamers. Uit de cijfergegevens komt naar voren dat de gemiddelde wachttijd per kamer is verminderd van 16 naar 12 maanden, ten

gevolge van de maatregelen inzake achterstand bij het Hof van Beroep te Antwerpen. De gemiddelde tijdswinst per kamer bedraagt dus één vierde. Voorts ligt de maximale wachttijd tussen het moment van de vaststelling van de pleitdatum en de pleitdatum zelf een heel stuk lager per 1 januari 1999 dan per 1 november 1998 (47 maanden versus 17 maanden). Een verschil van maar liefst 25 maanden! Dit wijst er nogmaals op dat de invoering van de aanvullende kamers in de tweede helft van 1998 naar alle waarschijnlijkheid een positieve invloed heeft gehad op één van de meest vertragende fasen in de gerechtelijke procedure.

Tabel 4.1d: Geschatte doorlooptijden tot pleitdatum, na vaststelling in de pleitkamers per 1 november 1998 en per 1 januari 1999

Kamer	Toestand per 1 november 1998		Toestand per 1 januari 1999	
	Uiterste datum van vaststelling	Maanden	Uiterste datum van vaststelling	Maanden
1	september 2000	23	Mei 2000	17
1bis	december 1998	2	Maart 1999	3
2	juni 2002	44	Oktober 2000	22
2bis	november 1999	13	Januari 2000	13
3	oktober 1999	12	December 1999	12
3bis	september 1999	11	November 1999	11
3ter	januari 1999	3	April 1999	4
4	september 2002	47	September 2000	21
4bis	maart 1999	5	Juni 1999	6
5	april 2000	18	Mei 2000	17
5bis	juni 1999	8	September 1999	9
6	maart 2000	17	Mei 2000	17
6bis	juni 1999	8	Oktober 1999	10
Maximum doorlooptijd		47	Maximum doorlooptijd	22
Gemiddelde doorlooptijd		16,23	Gemiddelde doorlooptijd	12,46
			WINST	3,77

Bron: Jaarverslag Hof van Beroep 1998.

Zie bijlage voor een gedetailleerde beschrijving van de activiteiten van de rechtbanken en hoven.

– wettelijke achterstand

Bij het objectiveren van de achterstand moet worden bepaald welke procesduur in hoger beroep als *redelijk* kan worden beschouwd. Volgens ere-procureur-generaal KRINGS⁸

8. E. KRINGS, 1990: 12.

mag er tussen de rechtsdagbepaling en de eigenlijke zitting slechts een termijn van ongeveer 4 maanden zitten, met nog 1 à 2 maanden beraadslaging daaraan toegevoegd. De totale procesduur mag dus ongeveer 6 maanden duren. Maar zijn dergelijke termijnen wel realistisch en haalbaar?

Bekijkt men de achterstand van het gerecht vanuit het perspectief van de wetgever, dan wordt de ‘wettelijke achterstand’ als centrale indicator gehanteerd. Artikel 109ter van de Wet van 9 juli 1997 maakt gewag van een definitie van achterstand. De achterstand van de hoven van beroep wordt als volgt omschreven: *‘de zaken waarvoor een rechtsdag is bepaald die meer dan één jaar verwijderd is van de datum van inwerkingtreding⁹ van dit artikel (13 februari 1998), m.a.w. de zaken die vastgesteld zijn na 13 februari 1999, of waarvoor op 13 februari 1998 geen rechtsdag is bepaald, hoewel die was aangevraagd’*.

Conform deze definitie kan de wettelijke achterstand bij het Hof van Beroep van Antwerpen als volgt worden berekend (zie tabel 4.1e).

Tabel 4.1e: De wettelijke achterstand bij het Hof van Beroep van Antwerpen

Zaken waarvoor een rechtsdag werd bepaald ná 13 februari 1999	1.632
Zaken waarvoor een rechtsdag werd gevraagd vóór 13 februari 1998, doch nog niet verleend	982
TOTAAL	2.614

De ‘wettelijke achterstand’ van het Hof van Beroep van Antwerpen bedraagt dus welgeteld 2.614 zaken. Dit getal krijgt pas betekenis in vergelijking met analoge cijfers omtrent achterstand bij andere rechtscolleges. De cijfers over wettelijke achterstand van de andere hoven van beroep in België zijn de volgende: Gent 2.109, Brussel 5.900, Bergen 200 en Luik 2.041. In absolute aantallen scoort het Hof van Beroep van Antwerpen dus vrij hoog ten opzichte van sommige andere hoven van beroep in België.

Zoals bij de voorgaande analyses kan deze indicator eveneens worden gebruikt om de invloed van de wettelijke maatregelen ter bestrijding van de achterstand van de hoven van beroep (9 juli 1997) na te gaan doorheen de tijd. Rekening houdend met mogelijke effecten op lange termijn, ten gevolge van de uitvoering van de wet, kan de ‘wettelijke achterstand’ bij het Hof van Beroep van Antwerpen opnieuw worden berekend, met 30 juni 1998 en 30 juni 1999 als actualisatiedata. Uit tabel 4.1f blijkt dat de achterstand bij het Antwerpse hof is gestegen tussen 13 februari 1998 en 30 juni 1998 met 331 zaken en gedaald tussen 13 februari 1998 en 30 juni 1999 met 1.267 zaken.

9. D.i. 13 februari 1998.

Tabel 4.1f: De wettelijke achterstand bij het Hof van Beroep van Antwerpen, met 30 juni 1998 en 30 juni 1999 als actualisatiedata

Zaken waarvoor een rechtsdag werd bepaald ná 30 juni 1999	1.963
Zaken waarvoor een rechtsdag werd gevraagd vóór 30 juni 1998, doch nog niet verleend	982
TOTAAL	2.945
Zaken waarvoor een rechtsdag werd bepaald ná 30 juni 2000	981
Zaken waarvoor een rechtsdag werd gevraagd vóór 30 juni 1998, doch nog niet verleend	427
TOTAAL	1.408

Merken we nog op dat de wettelijke achterstand (zoals hierboven werd gedefinieerd) als concept werd ingevoerd om te bepalen welke burgerlijke/handels/fiscale zaken in aanmerking komen voor afhandeling in de aanvullende kamers. In de praktijk ligt dit aantal echter lager dan 2.614. Het staat immers nu al vast dat, door toepassing van artikel 109ter lid 2 Ger. W., zo'n 472 van deze zaken in de gewone kamers dienen behandeld te worden. Via dit artikel krijgen de partijen de kans om tot 1 maand na de verkregen rechtsdag een gezamenlijk verzoek in te dienen om toebedeling van de zaak te vragen aan de gewone kamer. Normaal gezien zullen er dus slechts 2.142 zaken door de aanvullende kamers worden beslecht.

– conclusie

De maatregel van 9 juli 1997 poogt een oplossing te bieden voor de grootste achterstand van de hoven van beroep. Als alles optimaal verloopt, kan de wettelijke achterstand in Antwerpen tegen einde 2000 worden weggewerkt. De planning veronderstelt een volledig opgevuld kader, wat op dit moment niet het geval is. De vacatures in het hof zullen dan ook tijdig moeten worden opgevuld indien men de vooropgestelde planning wil halen. Zoals vermeld moeten de aanvullende kamers voorgezeten worden door effectieve magistraten. Het feit dat de aanvullende kamers niet homogeen met plaatsvervangende raadsheren opgevuld kunnen worden, leidt onvermijdelijk tot verlies van de productiecapaciteit van de gewone kamers, omdat effectieve magistraten daaraan worden onttrokken. In zekere mate kan men dan ook spreken van '*window-dressing*' in plaats van een structurele maatregel.

De Wet van 9 juli 1997 om de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep lijkt een positieve invloed te hebben gehad op het inhalen van de achterstallige zaken. Doch de huidige trend suggereert opnieuw een toename van de gerechtelijke achterstand in de nabije toekomst. De problematiek zal dan ook actueel blijven. Dit blijkt trouwens ook uit de Wet van 6 mei 1997, de wet strekkende tot de bespoediging van de procedure voor het Hof van Cassatie. De achterstand van het Hof van Cassatie tracht men weg te werken door het aantal magistraten en griffiers te verhogen. De wet creëert ook de mogelijkheid om eenvoudige zaken te laten behandelen

door drie in plaats van vijf raadsheren. Gelijklopend met de hoven van beroep is het voor het Hof van Cassatie ook de bedoeling om een activiteitenverslag uit te brengen over de stand van de hangende zaken. De belangrijkste vernieuwing is echter de oprichting van een corps van referendarissen, die het werk van de magistraten moet voorbereiden. Daarnaast zijn er nog talrijke initiatieven en voorstellen van de rechtbanken zelf.

4.2. ACHTERSTAND BIJ DE RECHTBANK VAN KOOPHANDEL VAN BRUSSEL

De zojuist besproken gegevens zeggen slechts weinig over de mogelijke redenen van het uitblijven van eindvonnissen over een toenemend aantal zaken. Zo kan de vertraging vooral ontstaan bij het in 'staat' stellen van de rechtszaken. Alvorens men van de griffie een pleitdatum krijgt, dienen de partijen immers alles wat ze i.v.m. de zaak te zeggen hebben, reeds op papier te hebben gezet en de stukken waarop ze zich baseren aan elkaar hebben, meegedeeld. Indien advocaten een zaak niet belangrijk of dringend genoeg achten om tot het redigeren van conclusies over te gaan, dan bestaat de mogelijkheid dat zij de zaak laten aanslepen. Voor deze achterstand kan het gerecht uiteraard weinig verantwoordelijkheid dragen. De lange procesduur kan ook te wijten zijn aan de moeilijkheid om binnen een redelijke termijn uitspraak te krijgen over zaken die naar het oordeel van de meest gereede partij in staat zijn. Zelfs een aanvraag van rechtsdagbepaling wil niet noodzakelijk zeggen dat de zaak klaar is om behandeld te worden, zoals onder meer het veelvuldig gebruik van artikel 751 Ger. W.

Over de gemiddelde duur van beide periodes bestaan er nagenoeg geen gegevens. Over de knelpunten zijn al evenmin officiële data beschikbaar. Zo maakt ontleding van de officiële statistieken het nauwelijks mogelijk om zicht te krijgen op de activiteiten van bv. de inleidingskamers. Toch slaan vele klachten omtrent het langdurige verloop van een proces vooral op die zaken die op de inleidingszitting naar de rol worden verwezen voor latere vaststelling voor een pleitkamer. Ook inzake de verhouding tussen de hangende zaken en zaken waarvoor een rechtsdagbepaling werd aangevraagd of verkregen tast men in het duister. Toch is dit cijfer de echte maatstaf voor de gerechtelijke achterstand *in de enge zin* van het woord (eventueel na aftrek van het eveneens onbekend aantal zaken dat, hoewel opgeroepen, niet in beraad kan worden genomen omdat de partijen niet opdagen of uitstel vragen). Vanuit die wetenschap en zonder het probleem te herleiden tot een schuldvraag, hebben wij in het begin van de jaren negentig een (tijdrovend) empirisch onderzoek opgezet over de procesduur in de Rechtbank van Koophandel te Brussel (SCHURMANS, DELANOEIJE en VAN LOON, 1991). In dit onderzoek wordt naast de achterstand in ruime zin ook deze in enge zin belicht. Naast een onderzoek van alle gegevens ingeleid van 1985 tot 1989 (toestand op 11 mei 1990), wordt ook het procesverloop van de door de pleitkamers berechte zaken geanalyseerd.

Deze bijdrage zal zich beperken tot de gerechtelijke achterstand in de enge zin van het woord. Die komt uiteraard tot stand door zaken die *niet voor de inleidingskamers worden behandeld* – dit is niet op de inleidende of op een latere zitting van de inleidingskamer. Onze aandacht ging dus naar zaken die naar de rol werden verwezen

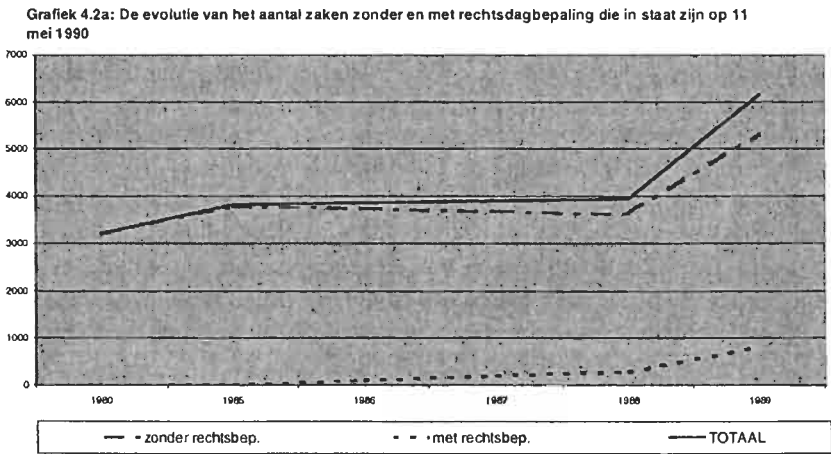
met het oog op een latere vaststelling voor de pleitkamers. Het uitgangspunt van het onderzoek was de vraag in welke mate de reële omvang van de gerechtelijke achterstand ons leidt naar zaken die reeds ‘in staat’ zijn. Deze achterstand is dan wel grotendeels op naam van de rechtbanken te schrijven.

Voor een juiste interpretatie van de gerechtelijke achterstand is de vaststelling van de rechtsdag derhalve een zeer belangrijke factor. Alleen voor die zaken rijst immers de vraag of het gerecht binnen een redelijke termijn uitspraak doet. Ter illustratie (en omdat meer recente gegevens ons niet bekend zijn) wordt er in tabel 4.2a (met bijbehorende grafiek 4.2a) een opsplitsing gemaakt tussen zaken met en zonder rechtsdagbepaling. De cijfers op zich zijn sprekend.

Tabel 4.2a: Het aantal zaken met en zonder rechtsdagbepaling die in staat zijn op 11 mei 1990

	1985	1986(*)	1987	1988	1989
Zonder rechtsdagbepaling	3.791	3.737	3.683	3.630	5.327
Met rechtsdagbepaling	28	120	212	304	824
TOTAAL	3.819	3.857	3.895	3.934	6.151

(*) Voor de jaren 1985-1986 gaat het over interpolaties.

Uit voorgaande tabel blijkt dat slechts 1.488 van alle niet afgehandelde zaken die voor de Brusselse Rechtbank van Koophandel werden ingeleid tussen 1 januari 1985 en 31 december 1989, ‘in staat’ waren op 11 mei 1990. Dit is amper 7% op een totaal van

21.656 zaken. Daarbij komt nog dat het aantal zaken met rechtsdagbepaling veel kleiner is voor gedingen die al jaren aanslepen. Het is echter niet mogelijk om juist te bepalen hoeveel zaken niet meer zullen behandeld worden (omwille van het feit dat ze bv. al tussen de partijen in der minne zijn geregeld).

Laten wij vervolgens kijken naar de procesduur van de zaken waarover een beslissing werd uitgesproken (van 1987 tot 1989). Globaal kan men stellen dat de procesduur uiteenvalt in drie grote delen. Allereerst is er de termijn die verstrijkt tussen de inleidingszitting en de zitting waarop de zaak door de pleitkamer in beraad is genomen (tabel 4.2b). Een tweede (tussenliggende) periode beslaat de wachttijd, dit is de tijd die verloopt tussen de aanvraag tot vaststelling en de rechtsdag (tabel 4.2c). Ten slotte werd de gemiddelde duur van het beraad vastgesteld, rekening houdend met de datum van indiening van het ontwerp van vonnis en met de datum van uitspraak (tabel 4.2d).

Tabel 4.2b: De termijn van inleidingszitting tot beraadneming in de pleitkamers – een gemiddelde voor de jaren 1987, 1988 en 1989

Termijn	Gemiddeld aantal zaken
– 1 jaar	5 %
1 tot 2 jaar	33 %
2 tot 3 jaar	34 %
3 tot 4 jaar	14 %
+ 4 jaar	15 %
TOTAAL	100 %

Tabel 4.2c: De gemiddelde wachttijd tussen aanvraag tot vaststelling en rechtsdag, in 1989-1990¹⁰

Pleitkamers	Verstreken termijn
Franstalige pleitkamers	8 maanden
Nederlandstalige pleitkamers	8,5 maanden
Gemiddeld	8,2 maanden

10. Aan de hand van een steekproef werd er een gemiddelde berekend van de wachttijd voor de Franstalige en Nederlandstalige pleitkamers.

Tabel 4.2d: De duur van het beraad – een gemiddelde voor het jaar 1987, 1988 en 1989

Duur van het beraad	Ontwerp van vonnis	Uitgesproken vonnis
– 1 maand	83 %	65 %
1-2 maanden	15 %	22 %
2-3 maanden	1,4 %	9 %
+ 3 maanden	0,6 %	4 %
TOTAAL	100 %	100 %

Een tijdsanalyse kan hieruit gemakkelijk worden afgelezen. Enkel tabellen 4.2c en 4.2d hebben betrekking op de gerechtelijke achterstand in de enge zin. *Ten eerste* kan men, volgens KRINGS (1990), spreken van een achterstand die te wijten is aan het gerecht, wanneer de termijn waarbinnen een zaak kan worden opgeroepen – na aanvraag van een rechtsdag – meer dan vier maanden bedraagt. Volgens deze definitie vertoont de Rechtbank van Koophandel te Brussel een achterstand van vier maanden. *Ten tweede* blijkt dat slechts een zeer klein percentage van de behandelde zaken langer dan drie maanden in beraad wordt gehouden.

Wat de achterstand betreft die niet aan de activiteiten van de rechtbank valt toe te schrijven, stelt men dat de verstreken termijn tussen de inleidende zitting en de vraag naar een rechtsdag voor een pleitkamer de duur van de wachttijd sterk overtreft. Daarenboven komt nog een niet onaanzienlijk aantal rechtzaken waarvoor wel een rechtsdag is aangevraagd, maar die niet op de vastgestelde datum in beraad worden genomen. Bij de Rechtbank van Koophandel te Brussel bedroeg in 1991 het aantal zaken dat op verzoek of wegens het niet verschijnen van de conflicterende partijen werd verdaagd, ongeveer 38% van de opgeroepen zaken.

Met dit soort empirische gegevens inzake de procesduur kan een heel ander licht worden geworpen op de werking van het gerecht en de achterstand. Deze data kunnen heel wat bijdragen tot het formuleren van beleidsvisies en het zoeken naar instrumenten om de problematiek te bestrijden. Spijtig genoeg is veel van deze informatie inzake de procesduur nog altijd niet courant beschikbaar.

5. Een bondige conclusie

Het is duidelijk dat 'gerechtelijke achterstand' een veelzijdig begrip is dat verschillende ladingen dekt. Zonder voldoende precieze en gediversifieerde gegevens over de omvang van die achterstand kunnen de oorzaken ervan niet op een genuanceerde wijze worden gedetecteerd. Bijgevolg zal ook de invloed van de voorgenomen of reeds getroffen maatregelen om de achterstand weg te werken, moeilijk exact kunnen worden ingeschat. Een eenvoudige en nauwkeurige registratie van het hele procesverloop voor de rechtbanken en hoven is dan ook meer dan onontbeerlijk. Dit is slechts mogelijk als de administraties van de rechtscollages op een degelijke, onderbouwde en gebruiksvriendelijke manier zullen geïnformatiseerd zijn. Statistische data worden dan een

geautomatiseerd en geobjectiveerd nevenproduct van een consistent beleidsinstrumentarium. Ondertussen is dienaangaande al een hele weg afgelegd, maar het einddoel is nog lang niet bereikt. Pas dan zullen ook nieuwe perspectieven ontstaan voor wetenschappelijk onderzoek. Dit zou deuren kunnen openen voor een grondiger analyse van de achterstand, wat tot hertoe maar mogelijk was na een moeizame en tijdrovende dataverzameling. Beleidsmatig zijn er de laatste jaren veel maatregelen getroffen om de gerechtelijke achterstand weg te werken, zoals de Wet van 6 mei 1997 tot bespoediging voor het Hof van Cassatie en de Wet van 9 juli 1997 houdende maatregelen teneinde de gerechtelijke achterstand weg te werken bij de hoven van beroep. Toch moet men vaststellen dat de noodzakelijke gegevens om de effectiviteit en de efficiëntie van deze maatregelen na te gaan slechts in beperkte beschikbaar zijn. Vanuit wetenschappelijke hoek kan men daaromtrent nog een belangrijke bijdrage leveren.

Bibliografie

BRUYNINCKX, A., VAN LOON, F., *Burger, Recht en Samenleving: De werking van justitie en de juridische beroepen*, Antwerpen: Centrum voor Rechtssociologie UFSIA / Koning Boudewijnstichting, 1998.

FRANSSEN, G., DELRUE, S., VAN LOON, F., *Procesvoering voor het vredegerecht in Vlaanderen (1796-1990)*, Leuven/Amersfoort: Acco, 1998.

JETTINGHOFF, A., LANGERWERF, E., 'Over rechters en rechtbanken', p 15-41. In: Hoekema A.J.; van Houtte J.; *De rechtssociologische werkkemer*, Deventer: Van Loghum Slaterus, 1982.

KRINGS, L., 'Toestand van de gerechtelijke achterstand in België'. In: *Gerechtelijke achterstand: handelingen van het colloquium gehouden in de Senaat vrijdag 26 mei 1989*, Brussel: Belgische Senaat, 1990.

LANGERWERF, E., VAN LOON, F., VAN HOUTTE, J., *(Betere) gerechtelijke statistieken en (efficiënter) beheer van de rechtbank*, Antwerpen: Kluwer rechtswetenschappen, 1986.

LANGERWERF, E., VAN LOON, F., 'Het profiel van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen – evolutie tussen 1970-1980'. In: *Rechtskundig weekblad*, 1984, 6: 369-386.

LANGERWERF, E., VAN LOON, F., 'De rechtbanken in de jaren zeventig: een explosie van zaken?'. In: *Rechtskundig weekblad*, 1985, 35: 2369-2382.

Bijlage: Overzicht van de activiteiten van de kamers van het Hof van Beroep van Antwerpen

Eerste kamer

- Vereffeningen en delingen niet voortvloeiende uit huwelijksvermogensstelsel of concubinaat
- Betwistingen aangaande erfenissen en testamenten
- Professionele aansprakelijkheid en betwistingen omtrent erelonen van advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders, geneesheren, apothekers, bedrijfsrevisoren e.a., uitgezonderd architecten en ingenieurs
- Betwistingen inzake onroerende goederen, o.a.: koopovereenkomsten, hypotheek, makelaarsovereenkomsten, mede-eigendom, burenhinder, storm-, water- en brandschade en inbreuken Stedenbouwwet
- O.C.M.W.- betwistingen
- Overheidsaansprakelijkheid uitgezonderd deze met betrekking tot ongevalen
- Betwistingen in verband met de werking van VZW's
- Exequatur van vreemde vonnissen
- Geschillen inzake arbitrage
- Betwistingen met betrekking tot contracten en facturen inzake roerende vorderingen (enkel inzake vonnissen van de rechtbank van eerste aanleg)
- Geschillen inzake intellectuele rechten, o.a. auteursrechten, Merkenwet, uitvindingsbrevetten en octrooien
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies
- Wraking van rechters
- Kieszaken
- Voorrang van rechtsmacht

Eerstebis kamer

- Vereffeningen en delingen niet voortvloeiende uit huwelijksvermogensstelsel of concubinaat
- Betwistingen aangaande erfenissen en testamenten
- Professionele aansprakelijkheid en betwistingen omtrent erelonen van advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders, geneesheren, apothekers, bedrijfsrevisoren e.a., uitgezonderd architecten en ingenieurs
- Betwistingen inzake onroerende goederen, o.a.: koopovereenkomsten, hypotheek, makelaarsovereenkomsten, mede-eigendom, burenhinder, storm-, water- en brandschade en inbreuken Stedenbouwwet
- Betwistingen in verband met de werking van VZW's
- Exequatur van vreemde vonnissen
- Geschillen inzake arbitrage
- Geschillen inzake intellectuele rechten, o.a. auteursrechten, Merkenwet, uitvindingsbrevetten en octrooien
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies

Tweede kamer

- Aansprakelijkheid schade artikel 1382 e.v. B.W. uitgezonderd deze met betrekking tot onroerende goederen, o.a. verkeersongevallen, schade toegebracht door eigen toedoen, schade toegebracht door andermans toedoen, zoals minderjarig kind, aangestelde of persoon waarover men gezag heeft, schade door dieren, letsels ingevolge slagen en kabelbeschadiging
- Alle verzekeringsbetwistingen uitgezonderd deze met betrekking tot onro-

rende goederen, transport van goederen en maritieme betwistingen

- Alle betwistingen inzake aannemingsovereenkomsten
- Professionele aansprakelijkheid en erelonen van architecten en ingenieurs
- Arbeidsongevallen
- Overheidsaansprakelijkheid met betrekking tot ongevallen
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies

Tweede bis kamer

- Aansprakelijkheid schade artikel 1382 e.v. B.W. uitgezonderd deze met betrekking tot onroerende goederen, o.a. verkeersongevallen, schade toegebracht door eigen toedoen, schade toegebracht door andermans toedoen, zoals minderjarig kind, aangestelde of persoon waarover men gezag heeft, schade door dieren, letsels ingevolge slagen en kabelbeschadiging
- Regresvorderingen verzekeringen met betrekking tot het verkeer
- Alle betwistingen inzake aannemingsovereenkomsten
- Professionele aansprakelijkheid en erelonen van architecten en ingenieurs
- Overheidsaansprakelijkheid met betrekking tot ongevallen
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies

Derde kamer

- Alle zaken met betrekking tot de staat van personen, o.a. adopties, nietigverklaring huwelijk, vaststelling afstamming (ontkenning vaderschap, erkenning kind), verlengde minderjarigheid, onbekwaamheidsverklaring, wijziging huwelijksvermogensstelsel, nationaliteitskeuze, verbetering akte burgerlijke

stand en aanstelling voorlopig bewindvoerder over personen

- Echtscheidingsprocedure
- Voorlopige maatregelen in het kader van de echtscheiding
- Vereffening en verdeling voortvloeiende uit huwelijksvermogensstelsel of concubinaat
- Hogere beroepen tegen beschikkingen van de beslagrechter, uitgezonderd deze met betrekking tot beslag op zeeschepen

Derde bis kamer

- Voorlopige maatregelen in het kader van de echtscheiding
- Vereffening en verdeling voortvloeiende uit huwelijksvermogensstelsel of concubinaat
- Uitkering na echtscheiding
- Hogere beroepen tegen beschikkingen van de beslagrechter, uitgezonderd deze met betrekking tot beslag op zeeschepen

Derdeter kamer (jeugdkamer)

- Hogere beroepen tegen vonnissen van de jeugdrechtbank

Vierde kamer

- Alle maritieme betwistingen
- Alle betwistingen inzake transport van goederen
- Betwistingen inzake contracten en facturen aangaande roerende vorderingen (enkel vonnissen van de rechtbanken van koophandel)
- Procedure beslag op zeeschepen
- Pandverzilvering
- Concessie-overeenkomsten
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies

Vierdebis kamer

- Natuurrampen
- Betwistingen met betrekking tot contracten en facturen en inzake roerende goederen
- Procedure beslag op zeeschepen
- Betwistingen aangaande cheques en wissels
- Pandverzilvering
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies
- Verkeerszaken

Vijfde kamer

- Betwistingen in het kader van de Faillissementenwet
- Vennootschapswetgeving / overname handelsfondsen
- Wet op de handelspraktijken en de wet op de misleidende reclame vrije beroepen
- Verzet tegen dwangbevel
- Betwistingen aangaande cheques en wissels
- Aanstelling voorlopig bewindvoerder / sekwester over vennootschappen
- Bankbetwistingen, o.a. financieringsovereenkomsten, kredietopeningen, leningen, borgstellingen, aansprakelijkheid bankinstellingen en verzet tegen titels
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies

Vijfdebis kamer

- Wet op de handelspraktijken en de wet op de misleidende reclame vrije beroepen
- Verzet tegen dwangbevel
- Aanstelling voorlopig bewindvoerder / sekwester over vennootschappen
- Bankbetwistingen, o.a. financieringsovereenkomsten, kredietopeningen, leningen, borgstellingen, aansprake-

lijkheid bankinstellingen en verzet tegen titels

- Vennootschapswetgeving / overname handelsfondsen
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies
- Verkeer

Zesde kamer

- Fiscale voorzieningen
- Openbare en private aanbestedingen
- Onteigeningen en planschade
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies

Zesdebis kamer

- O.C.M.W.-betwistingen
- Openbare en private aanbestedingen
- Onteigeningen en planschade
- Alle verzekeringsbetwistingen, uitgezonderd de regresvorderingen inzake verkeer en deze met betrekking tot onroerende goederen
- Overheidsaansprakelijkheid, uitgezonderd deze met betrekking tot ongevalen
- Betwistingen met betrekking tot contracten en facturen inzake roerende vorderingen
- Kort Gedingen met betrekking tot de hiervoor opgesomde materies
- Verkeer

Elfdebis kamer

- Verkeer
- Regresvorderingen verzekeringen met betrekking tot verkeer

Tabel 2.1a: De evolutie van de achterstand bij burgerlijke rechtbanken, 1970-1997

Jaar	Vredegerichten			Rechtbanken van eerste aanleg			Rechtbanken van koop-handel			Hoven van beroep			Hof van Cassatie (°)		
	Hangen-de zaken	Abs. acht.	Rel. acht.	Hangen-de zaken	Abs. acht.	Rel. acht.	Hangen-de zaken	Abs. acht.	Rel. acht.	Hangende zaken	Abs. acht.	Rel. acht.	Hangen-de zaken	Abs. acht.	Rel. acht.
1970	41.078	100	0,28	68.811	100	2,42	64.667	100	0,92	11.086	100	2,35	326	100	1,28
1974	61.811	150	0,45	112.778	164	3,03	84.611	131	1,67	12.581(*)	113(*)	1,17(*)	470	144	1,13
1977	82.565	201	0,62	138.653	202	3,43	119.714	185	1,83	26.020	235	4,40	523	160	1,06
1980	124.690	304	0,74	180.562	262	3,87	147.736	228	2,05	37.952	342	5,29	647	198	0,97
1983	176.140	429	0,81	238.906	347	4,28	184.134	285	2,48	52.158	470	6,43	708	217	0,88
1985	197.732	481	0,93	278.838	405	5,00	197.054	305	2,59	61.400	554	6,40	791	243	0,28
1986	206.301	502	0,98	300.160	436	5,02	207.691	321	2,89	65.964	595	6,18	900	276	0,96
1987	219.058	533	1,05	316.761	460	4,77	231.732	331	2,92	71.838	648	6,46	1.127	346	0,29
1988	228.114	555	1,09	333.731	485	4,88	233.595	346	3,09	78.237	706	6,97	1.145	351	1,04
1989	240.473	585	1,18	354.207	515	5,12	227.295	351	2,98	84.986	767	7,38	915	281	0,72
1990	245.366	598	1,20	367.791	534	5,07	233.670	361	2,97	90.390	815	7,93	850	261	0,85
1991	255.262	621	1,22	386.876	562	5,38	248.042	384	2,99	95.799	864	7,98	805	247	0,76
1992	273.530	666	1,18	422.750	614	6,01	263.634	408	2,78	100.651	908	7,13	804	247	0,82
1993	267.280	651	1,00	412.829	600	5,65	264.107	408	2,57	99.020	893	5,45	934	287	1,05
1994	241.112	587	0,94	378.983	551	3,40	251.557	389	2,30	88.882	802	4,24	1.066	327	1,28
1995	273.673	666	1,19	411.637	598	2,84	305.731	473	3,18	90.624	817	5,16	1.119	343	1,35
1996	314.583	766	1,41	441.113	641	3,17	354.190	548	3,62	89.123	804	4,19	1.248	383	2,05
1997	355.354	865	1,64	473.289	688	3,59	410.955	635	4,57	91.226	823	5,07	1.336	410	1,91

Abs. acht. = Absolute achterstand, met referentiejaar 1970 (index = 100).

Rel. acht. = Relatieve achterstand = aantal niet-afgehandelde zaken einde jaar gedeeld door het aantal zaken afgehandeld gedurende dat jaar.

De cijfers voor de jaren 1970 tot 1994 komen uit de gerechtelijke statistieken van het N.I.S.. De gegevens voor de jaren 1995, 1996, 1997 en 1998 zijn ofwel afkomstig uit het jaarverslag van het Hof van Cassatie, ofwel eigen berekeningen op basis van de meeste actuele en beschikbare cijfers van de dienst statistiek van het Ministerie van Justitie (voor de overige rechtbanken en hoven).

(*) Tijdens dat jaar werden een groot aantal zaken op de bijzondere rol geschrapt, die *de facto* reeds door de partijen waren beslecht.

(°) Voor het Hof van Cassatie hebben de cijfers vanaf het jaar 1995 betrekking op gerechtelijke i.p.v. burgerlijke jaren; de totalen zijn exclusief zaken i.v.m. rechtsbijstand.

Tabel 2.1b: De evolutie van de achterstand bij strafzaken, 1970-1996

Jaar	Correctionele rechtbanken			Hoven van beroep			Hof van Cassatie		
	Hangende zaken	Absolute achterstand	Relatieve achterstand	Hangende zaken	Absolute achterstand	Relatieve achterstand	Hangende zaken	Absolute achterstand	Relatieve achterstand
1970	15.155	100	0,25	1.962	100	0,30	550	100	0,70
1974	16.489	109	0,25	3.797	194	0,57	428	78	0,36
1977	16.181	107	0,25	4.539	231	0,67	224	41	0,20
1980	19.877	131	0,31	3.928	200	0,57	417	76	0,33
1983	25.275	167	0,38	5.240	267	0,74	511	93	0,40
1985	28.716	189	0,50	4.984	254	0,66	614	112	0,40
1986	33.491	221	0,55	5.624	287	0,74	618	112	0,36
1987	36.543	241	0,58	6.883	300	0,76	775	141	0,45
1988	39.378	263	0,70	6.378	325	0,83	780	142	0,45
1989	41.751	275	0,79	6.234	318	0,79	943	171	0,56
1990	44.448	293	0,64	5.254	268	0,66	942	171	0,52
1991	43.113	284	0,85	4.810	245	0,59	934	171	0,52
1992	43.872	289	0,89	5.651	288	0,74	1.004	170	0,55
1993	49.001	323	0,94	6.453	329	0,94	1.058	192	0,61
1994	43.379	286	0,83	6.483	330	0,90	847	154	0,48
1995(!)	34.400	227	0,87	5.245	267	0,89	938	171	0,55
1996	25.324	167	0,60	5.950	303	0,96	1.119	203	0,78

Abs. acht. = Absolute achterstand, met referentiejaar 1970 (index = 100).

Rel. acht. = Relatieve achterstand = aantal niet-afgehandelde zaken einde jaar gedeeld door het aantal zaken afgehandeld gedurende dat jaar.

De cijfers zijn afkomstig uit de gerechtelijke statistieken van het N.I.S., tenzij de gegevens m.b.t. het Hof van Cassatie voor het jaar 1995, 1996 en 1997.

(!) Voor dat jaar ontbreken m.b.t. de correctionele rechtbanken de gegevens van de arrondissementen Aarlen, Dinant, Eupen, Hoei, Leuven, Marche-en-Famenne, Namen, Neufchâteau en Verviers; m.b.t. de hoven van beroep mankeren de gegevens van de arrondissementen Luik en werd een schatting gemaakt van het aantal hangende zaken.

(*) Tijdens dat jaar werden een groot aantal zaken op de bijzondere rol geschrapt, die *de facto* reeds door de partijen waren beslecht.

(°) Voor het Hof van Cassatie hebben de cijfers vanaf het jaar 1995 betrekking op gerechtelijke i.p.v. burgerlijke jaren.